

ZPRÁVY

Wissenschaftliche Zeitschrift

der Hochschule für Ökonomie, Berlin — Karlshorst, ročník 1959.

Tento vědecký časopis vydává rektor Vysoké školy ekonomické v Berlíně. Časopis otiskuje vědecké práce svých učitelů; vědecké práce z jiných vysokých škol a pracovišť mohou být v tomto časopise otištěny pouze tehdy, jde-li o přednášky a referáty proslovené na této vysoké škole. V době redakční uzávěrky Sborníku bylo možné recenzovat úplný ročník 1959 (v pořadí již čtvrtý ročník). Tento ročník má 4 čísla o celkovém rozsahu 412 stran formátu A 4; obsahuje 30 statí, 4 diskusní články a 15 referátů a zpráv. V rubrice referátů a zpráv uveřejňují dizertanti a habilitanti na této vysoké škole téže nebo referáty o svých pracích, dále diskusní příspěvky na konferencích atd. Některá čísla časopisu mají jednotné tématické zaměření. Časopis neuveřejňuje recenze. Ke každému ročníku je připojen seznam diplomních prací, obhájěných na této vysoké škole za příslušný kalendářní rok. Časopis poskytuje tedy solidní přehled jak o úrovni tak i o zaměření vědecké práce učitelů této vysoké školy.

K nejzávažnějším statím patří podle mého názoru stať *K Marxovu přístupu k pohybu národního důchodu a „syntéza“*, kterou z *Marxe a Leontiefa* vytvořil *O. Lange*, jejímž autorem je *H. Koziolek* (číslo 1/1959). Autor nesouhlasí s *Langeho* názorem, že *Leontiefova* metoda input—output je dalším rozvinutím *Marxovy* teorie reprodukce (*Lange* vyslovil tento svůj názor ve své knize *Vstup do ekonometrie*, 1958, Warszawa). *Koziolek* se naopak domnívá, že metoda input—output naopak nepředstavuje žádné obohacení teorie reprodukce. *Leontiefov*u metodu hodnotí kriticky asi takto: *Leontief* nečiní rozdílu mezi produktivní a neproduktivní prací, a tím také mezi sférou hmotné výroby a nevýrobní sférou; nemůže proto kvantitativně vyjádřit společenský produkt a národní důchod; redistribuční mechanismus státního rozpočtu je pomocí metody input—output zatemňován; vychází z teorie, kterou vyvrátil již *Marx*, že každý činitel výroby si vytváří svůj pracovní důchod; výrobní proces není u něho jednotou pracovního, hodnototvorného a zhodnocovacího procesu; nadhodnota vyrobená dělníky ve sféře hmotné výroby je pro *Leontiefa* částí nákladů; plně abstrahuje od sociálně-ekonomických hledisek; *Leontief* odmítá pracovní teorii hodnoty. (Je třeba poznamenat, že *Koziolek* se zabývá *Leontiefovou* metodou pouze ve vztahu k teorii reprodukce.) *Koziolek* vytýká *Langemu* přečeňování kvantitativních vztahů v politické ekonomii. Dále mu vytýká, že pomocí matematických rovnic vykleštuje *Leontiefov*u tabulku (množství odvětví u *Leontiefa* redukuje v souladu s *Marxem* na dvě výrobní odvětví); za účelem dosažení souladu s *Marxovými* schématy vylučuje z *Leontiefových* schémat služby. *Lange* zapomíná, že u *Leontiefa* nalézáme jiný input—output princip než u *Marxe*; *Marx* by znázornil tento princip asi takto:

$$P - Z \begin{cases} P_s \\ V_p \end{cases} = \text{input} \dots V \dots Z - P' = \text{output}$$

V další části statí reaguje *Koziolek* na známý *Langeho* článek *Marxismus a buržoazní ekonomie*; tím se dotýká velmi závažného problému politické ekonomie, totiž kontinuity politické ekonomie. *Lange* totiž požaduje, aby marxističtí ekonomové se učili u moderních buržoazních ekonomů určitým věcem, které by mohli uplatnit při řízení socialistického národního hospodářství. Problém kontinuity politické ekonomie nesporně existuje — existuje také v teorii reprodukce. Také buržoazní politická ekonomie přispěla svou hřívnou k teorii reprodukce: *Quesnay* svou teorii reprodukce a *Smith* svou teorii pracovní hodnoty; *Marx* vyloupil z těchto teorií racionální jádro a pozvedl politickou ekonomii v oblasti teorie reprodukce na vyšší stupeň. *Koziolek* dospívá k názoru, že od vzniku marxistické politické ekonomie může jen ona sama se vědecky obohacovat (analýzou poznatků o ekonomickém

životě), naproti tomu jakékoliv oploďňování marxistické politické ekonomie moderní buržoazní ekonomikou je nemožné.

Dvě stati jsou věnovány aktuálním ekonomickým problémům západního Německa. — H. Linsel se zabývá ve stati *Zhodnocení zápůjčního kapitálu v západoněmeckých monopolních bankách* (číslo 1/1959) rozbohem procesu koncentrace a centralizace v bankovníctví (na příkladu Deutsche Bank, Dresdner Bank a Commerzbank). Autor ukazuje, že v letech 1952 až 1957 bilanční součty a základní kapitál dosáhly svého dvojnásobku a zisky svého čtyřnásobku; na růstu zisků monopolních bank se význačnou měrou podílí daňové reformy v jejich prospěch. Každoročně se také zvětšují dividendy; je třeba ovšem si uvědomit, že dividendy je všeobecně známá a přitom nejmenší část zisku akcionářů monopolních bank; další části jejich zisku vedle dividendy je zisk plynoucí z tzv. upisovacího práva starých akcionářů. Autor dospívá k názoru, že skutečné zisky jsou vyšší než zisky vykazované. V průběhu zkoumaných šesti let vzrůstal vložený kapitál monopolních bank průměrně ročně asi o 35 %. Monopolní banky v západním Německu se tedy značně vysokou měrou podílejí na vykořisťování dělnické třídy v západním Německu. — K. Kolloch se zabývá ve stati *Konkurenční boj západoněmeckých bank o poskytování splátkových úvěrů* (číslo 4/1959) rozšiřováním splátkového úvěru (Teilzahlungskredit), poskytovaného bankami. Spotřebitelský úvěr je v Německu již od počátku všeobecné krize kapitalismu organizovanou formou dodatečného vykořisťování pracujících ve sféře oběhu. Dnes existuje v západním Německu asi 190 bankovních ústavů, zabývajících se převážně splátkovým úvěrem. Zisk těchto bank spočívá v úrocích, které musí spotřebitelé platit z těchto úvěrů; zpravidla platí úrok ve výši 0,8 až 1 % z dlužné částky měsíčně (při zápůjčce ve výši 300,— DM na šest měsíců to znamená roční úrokovou míru ve výši 20,57 %). Podle západoněmeckých statistik se podílely zvláště úvěrové ústavy pro poskytování splátkových úvěrů koncem roku 1958 na těchto úvěrech 59,8 % a ostatní úvěrové ústavy 30,2 %. Od roku 1952 zvyšují monopolní banky objem úvěrů v této oblasti. Vznikla nová forma spotřebního úvěru — úvěr v hotovosti (Barkredit), která umožnila rozšířit zadlužení spotřebitelů prakticky na všechny oblasti osobní spotřeby; jeho zavedení zosílilo konkurenční boj mezi všemi zúčastněnými bankovními skupinami. Od května 1959 začaly poskytovat úvěr v hotovosti také tři západoněmecké monopolní banky (Deutsche Bank, Dresdner Bank a Commerzbank); dnes realizují tyto banky zisky již přímým způsobem.

Celé druhé číslo tohoto ročníku je věnováno *problematice vytváření národohospodářských rezerv, materiálně-technického zásobování, skladového hospodářství, normování výrobních zásob a jiným podobným problémům v socialistickém národním hospodářství*. Do tohoto čísla napsali také informativní články A. Horal a V. Líbal, pracovníci VŠE v Praze; článek se zabývá uvedenou problematikou u nás.

Třetí číslo má rovněž jednotné tematické zaměření — je věnováno *desátému výročí založení NDR*. H. Kuziolek se zde zabývá vývojem vlastnických a třídních vztahů v NDR od roku 1950, J. Rudolph vývojem komplexního plánování v NDR, dále jsou zde články věnované zavádění moderní techniky v průmyslu, vývoji zemědělství v NDR, vývoji a organizaci státního monopolu zahraničního obchodu v NDR, vývoji vnitřního obchodu, jednotné finanční soustavě v NDR a konečně článek o deseti letech cenové politiky v NDR.

Z dalších statí je třeba uvést alespoň tyto: Situace a vývoj pracovních sil v NDR (A. Knauer), Kvalita průmyslových výrobků — pojem, význam a vývoj za kapitalismu a za socialismu (H. D. Hausstein); Problémy zjišťování snížení vlastních nákladů na úrovni podniku a národního hospodářství (H. Steeger).

Z *diskusních článků* zaslouží pozornosti dva články, jejichž autory jsou R. Hauk a G. Schmidt-Renner. Hauk zastává v článku *K několika otázkám základního ekonomického zákona socialismu* (číslo 2/1959) názor, že základní ekonomický zákon socialismu je všeobecným zákonem vývoje socialistické výroby, že vyjadřuje podstatné rysy socialistického výrobního způsobu a tím také rozhodující přednosti socialismu ve srovnání s kapitalismem; správné poznání tohoto zákona a jeho formulování je proto ústředním problémem politické ekonomie socialismu. Hauk dále hodnotí dosavadní průběh diskuse o základním ekonomickém zákonu socialismu; v průběhu diskuse rozlišuje tři různé směry, resp. tři různá pojetí tohoto problému. K prvnímu směru počítá názory, které popírají existenci tohoto zákona; tyto názory označuje za revisionistické a za škodlivé pro výstavbu socialismu. K druhému směru patří dogmatické pojetí tohoto zákona, které zameňuje formulaci tohoto zákona se samotným zákonem; konkrétní vědecké zkoumání jednotlivých ekonomických problémů a souvislostí bylo nahrazeno formálním vysvětlováním všech ekonomických procesů a jeví se základním ekonomickým zákonem; mnozí ekonomové považovali formulaci tohoto zákona za zaklínací formulaci, pomocí níž chtěli zvládnout celou politickou ekonomii socialismu; tito

ekonomové zapomněli, že tento ekonomický zákon charakterizuje nejhlavnější vývojové tendence, působí tedy spolu se všemi ostatními ekonomickými zákony. Třetí směr se zaměřil na dokonalou formulaci tohoto zákona; v diskusi byla řešena otázka výroby a spotřeby za socialismu, v diskusi se přihlíželo také ke klasikům. Nakonec se autor pokouší o vlastní formulaci tohoto zákona: „Stálé rozšiřování a zdokonalování výroby na základě pokrokové techniky plným rozvinutím tvůrčí práce, zbavení vykořisťování, plánovitě vynakládané práce schopnými členy společnosti za účelem stále dokonalejšího uspokojování potřeb společnosti, stálého zvyšování blahobytu a všestranného rozvoje všech členů společnosti“ (str. 157). — G. Schmidt-Renner řeší v článku *Oblastní ekonomika* především předmet tohoto oboru; v souladu s různými oblastmi, existujícími v NDR (kraj, okres, město) rozlišuje také různé oblastní ekonomiky (ekonomika kraje, okresu a města); oblastní ekonomika není pouze odrazem konkrétních ekonomických skutečností v daném území, nýbrž je také prostředkem k progresivním přeměnám daného stavu v daném území. Oblastní ekonomika sestává potom ze tří částí, jež na sebe navzájem navazují: z inventury území, z oblastní analýzy a z vývojového programu území. Inventura území (jako nutný předstupeň oblastní analýzy) podává statistický, textový a kartografický obraz nejdůležitějších skutečností v daném území a zároveň jejich vývojové tendence. Oblastní analýza zahrnuje tyto úseky: postavení území v rámci národního hospodářství, současný vývojový stav území a jeho historické příčiny, ekonomickou charakteristiku zeměpisných a demografických podmínek, sociálně-ekonomickou strukturu území, administrativní a ekonomické členění území, analýzu jeho hospodářských odvětví (zvláště pak speciálních výroby a služeb), analýzu zařízení pro zásobování a poskytování služeb obyvatelstvu a konečně analýzu vztahů uvnitř oblasti a vztahů mezioblastních. Na základě inventury a analýzy oblasti vzniká program hospodářského rozvoje, který musí zajišťovat komplexní vývoj celého území, rozvoj jednotlivých hospodářských odvětví (zejména odvětví speciální výroby a speciálních služeb); jednotlivá odvětví musí napomáhat rozvíjet celou oblast a oblast musí napomáhat rozvoji jednotlivých odvětví. Jen takto pojaté programy hospodářského rozvoje oblastí mohou sloužit jako podklad pro perspektivní plánování.

Rudolf Stancl

„Philosophie des Verbrechens“ — odhalení západoněmecké ideologie

Tato poznámka nemá být recenzí v obvyklém smyslu, ale pouze informací o knize. Toto zaměření si vyžaduje především charakter publikace. Jde o knihu „Philosophie des Verbrechens. Gegen die Ideologie des deutschen Militarismus“ — kolektivní práci katedry filosofie Institutu společenských věd při ÚV SED; redigovali a vydali ji G. Heyden, M. Klein, A. Kosing; vydal VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1959, stran 418.

Kniha je rozdělena do šesti kapitol. V I. kapitole autoři knihy ukazují protiklad dvou německých států a jejich ideologií. Zatímco vývoj v NDR — v prvním mírumilovném státě v německých dějinách — vedl ke vzniku a rozvoji socialistického vědomí, vývoj v klerikálně militaristickém bonnském vrchnostenském státě dospěl k politice a ideologii veskrze anti-humánní. Protože západoněmečtí militaristé nemohou otevřeně využít zdiskreditované fašistické ideologie, sahají ke křesťanství, které někdejší šéf generálního štábu NATO generál Gruenther označil za „morální tmel“ NATO. Do tohoto náboženského světového názoru se pak dají přiřadit též různé reakční školy idealistické filosofie jako např. Jasperův existencialismus nebo Jordanův pozitivismus apod. Těm všem je přes jejich různost společné jedno: znemožnit lidem poznání vývojových zákonů společnosti a přispět tak k pěstování pocitů bezmocnosti vůči smrtelným plánům imperialistů a militaristů.

V II. kapitole je rozebrána západoněmecká strategie psychologického vedení války, která jde nejen po linii světónázorového vyzbrojování bundeswehru, ale i po linii militarizace a klerikalizace západoněmeckého školství. Tato strategie v posledních letech místo někdejšího defenzivního charakteru nabyla charakteru vyložené ofenzivního a agresivního.

Militarismus si však chce pomocí klerikalismu podrobit nejen školu a bundeswehr, nýbrž veškerou inteligenci a s její pomocí zpracovávat příslušným směrem celé veřejné mínění. To ukazují autoři knihy v kapitole III., nazvané *Klerikální filosofie a militarismus*. Podrobně rozebírají, že pro poměr náboženství a vědy se stalo směrnatným řešení Augustinovo (5. stol.) a zvláště Tomáše Akvinského (13. stol.), kteří sice rozum neodmítají, ale podřizují jej církevním dogmatům. Toto řešení oživil koncem 19. stol. papež Lev XIII. a zastával je ve 20. stol. papež Pius XII. Je vůbec příznačné pro celý novothomismus. A byl to právě Pius XII., který se 22. 11. 1951 pokusil v přednášce nazvané „Důkazy Boha ve světle moderní přírodovědy“ zneužít některých výsledků vědy pro zdůvodnění ná-